



İSTANBUL II. BÂYEZİD CAMİ HAZİRESİ MEZAR TAŞLARINDA MEYVE MOTİFLERİ

(Batı Etkisi, Dini Hoşgörü, Kutsallık ve Değişim)*

*Gültekin ERDAL***

ÖZET

Mezar Taşlarını, sıradan bir gelenek olarak değerlendirmek yanlış bir kanı olacaktır. Tarih, sanat ve kültür yönünden bakılırsa; özellikle de Türk mezar taşlarının, birçok sanatı barındıran, birçok sanatçının emeğini taşıyan, milli kültür ve tarihimize ışık tutan çok boyutlu, çok değerli ve başka nüshası bulunmayan arşiv vesikaları olduğu görülmektedir. Mezar taşları, yalnızca milli kültür değil, aynı havayı teneffüs edip aynı mekânlarda yaşayan insanların, inançları, dertleri, korkuları, üzüntüleri, nükteleri ve türlü hissiyatını bizlere aktaran belgelerdir. Bu nedenle mezar taşları, kültürel farklılıklara göre şekillenen ve yaşam tarzına göre süslenen kültürel olgudur.

Ebetteki Türk plastik sanatı geleneklerinin mezar taşlarında bolca uygulanmış olması, kompozisyon ve motif bakımından mezar taşlarının çeşitlilik göstermesini sağlamıştır. II. Bayezid Haziresindeki mezar taşlarının ve sandukalarının üzerindeki zengin işçilik, adeta Türk motiflerinin sergilendiği açık hava müzesi gibidir. Diğer taraftan bu taşlar, sosyo-ekonomik, kültürel ve yöresel serpuşlar hakkında da geniş bilgiler içerir. Kitabeler üzerindeki bilgiler değerlendirildiğinde ise, dönemin sağlık koşulları veya salgın hastalıkları hakkında bilgiler edinilebilmektedir. Adolf Ebeling, Gartenlaube dergisinin 1882 yılında Türk Mezarlıkları başlıklı yazısında, Türklerin mezarlarına verdikleri önemden bahsederken, Türk mezarlarının dünya mezarlarına örnek olabileceğini söylemesi bu konuda daha fazla söze gerek bırakmamaktadır. Bilindiği gibi İslami kültürde ölüm bir son değil, sonsuz bir hayata açılan kapı olarak görülmektedir. Beden ve ruh ayrımı nedeniyle beden çürüyüp yok olması normal kabullenilirken, ruhun ölmediği ve hiç var olmayan insanı yaratan Allah tarafından öbür dünyada beden tekrar var edileceğine inanılmaktadır.

Genel yapısı ile Türk mezar taşları formlarına bakıldığında kadın ve erkek mezar taşlarında büyük farklılıklar görülmektedir. Türk mezar taşı geleneğinde, kadının zarafeti, inceliği ve güzelliği sanat eseri oluşturacak şekilde yansıtılmıştır. Aslında Osmanlıda kadın, dışlanmış

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Öğr. Gör., Uludağ Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu Grafik Programı, El-mek: gultekinerdal@uludag.edu.tr

derecesinde sosyal yaşantıdan uzak tutulmuş olmasına karşın, özellikle de kadın mezar taşlarındaki gösterişli süsleme, kadınlara verilen ancak dile getirilmeyen değerler göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Türk mezar taşlarının tarihli olmaları nedeni ile etnografi ve sanat eserleri için birer belge hüviyeti taşırlar. Ayrıca yazılı mezar taşları Türk'ün bu topraklarda yaşadığına, varlığını ebedileştirdiğine en canlı birer şahit ve aynı zaman da estetik ve etnografik kıymetli haiz vesikalardır. Bu itibarla şehir, kaza ve köy tarihleri hazırlanırken mezar taşları önemlidir. Kısaca, mezar taşları yapıldıkları çevrenin ve devrin inançlarının, adetlerin, sanat geleneklerinin tabii, iktisadi ve sosyal şartlarının ortak ürünüdür. Bu bakımdan sanat tarihimiz için olduğu kadar, kültür tarihimiz yönünden de büyük önem taşımaktadır (Türkan, 2012).

Bu çalışmada II. Bayezid Cami Haziresi mezar taşlarına işlenmiş olan meyve motifleri ve bu motiflerin inançlarımızda ve günlük yaşantımızdaki etkileri incelenmiştir. Dini inanışların Türk süsleme sanatına olan yansımaları, İstanbul II. Bâyezid Camisi Haziresi mezar taşlarından alınan örneklerle gösterilmiştir. Mezar taşları üzerine işlenen meyve motiflerinin, geleneksel yaşantımızda, inançlarımızda ve edebiyatımızdaki yeri, önemi irdelenmiştir. Halk dilinde, manilerinde ve türkülerinde meyve motiflerinin ne anlama geldiği ve mezar taşları süslemelerine nasıl yansındıkları araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Süsleme Sanatı, Türk Mezar Taşları, Geleneksel El Sanatları, Din, Batıl İnanışlar.

FRUIT MOTIFS AT GRAVESTONES IN CEMETERY OF THE ISTANBUL SECOND BÂYEZİD MOSQUE

(Western Impact, Religious Tolerance, Sanctity and Change)

STRUCTURED ABSTRACT

It will be a wrong judgment to consider grave stones as an ordinary tradition. When it is viewed in terms of history, art and culture, it can be seen that especially Turkish grave stones are record drawings that include many types of arts and artists' labor, shed our culture and history and that is precious and unique. Grave stones are the documents that transfer not only the national culture but also transfer people's beliefs, problems, fears, sadness and different feelings, who breathe the same air and live in the same places. Because of this reason, grave stones are the cultural features that are shaped according to the differences in culture and decorated with life styles.

Of course, Of course, having been applied plenty of traditional Turkish plastic arts on the tombstones, have all contributed to the diversity of tombstones in terms of composition and motifs. Rich craftsmanship of gravestones and sarcophagus in the second Bayezid graveyard is almost like an open air museum that shows Turkish motifs. While scarping was used for making gravestones are scarping, and painting were used as the main decoration technique is seen on foot

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015



stone with the painting technique, inscriptions of stones were coloured. Most of the inscriptions and decorations are relieved. Decoration subjects seen on gravestones are phytomorphic, geometric, objective and calligraphic. On the other side, these tombstones include wide knowledge about the socio-economic, cultural and regional headgears. When evaluating the information on the inscriptions, it can be obtained knowledge about the health conditions or epidemics in that period. Adolf Ebeling, article titled "Turkish cemeteries" in the 1882 the year *Gartenlaube* journal, when talking about the importance given to the graves by Turks, to say that the Turkish burial tomb can be an example to the world is no need to say more about it. The thomstones as the verbal means service to rebuilt the material world where the man has saved so far and the culture developing in accordance with this. The written tombstones which were formed by the individuals' cherishing and remembering desires that the cultural, religious and traditional ones shaped, are the carrier elements of the values wich will provide to understand the sterotype requirements and ideologies within the cultural structure.

Looking at the overall structure of the Turkish tombstones form shows major differences in male and female gravestones. In the Turkish tombstone tradition, women's elegance, finesse and beauty is reflected as a form of artwork. In fact, women in the Ottoman Empire, although excluded from the social life in very marginalized, especially in women flashy decorations tombstones, can be considered as an indication value which is given to women but unspoken.

Since the tombstones have dates, they hold the distinction of being a document for ethnographic and art works. Moreover, inscribed tombstones are living evidences in order to prove that Turkish people lived in this land and also they have ethnographic value. Therefore, tombstones are important while the histories of cities, villages or boroughs are preparing. In short, tombstones are the common products of the environment that are built, religious beliefs, traditions, art, natural, social and economic conditions of the century. In this case they hold key for our culture history in addition to our art history.

In this study, besides the effects of Turkish grave stones on our beliefs and daily lives, fruit patterns on the stones are also examined. The reflections traditional architectural and handicrafts motifs and the religious believes on the Turkish ornament art are explained by the examples chosen among gravestones in İstanbul II. Beyazıt Cemetery.

In the colloquial language what fruit motifs mean in folk songs ang manias and how it is reflected on the ornaments of grave stones are investigated.

Key Words: Turkish Ornament Art, Turkish Grave Stones, Traditional Handicrafts, Religion, Superstitions.

Giriş

Mezarların üzerine taş koymak eski bir gelenektir. Türkler bu geleneği sürdürmüşler, kendi sahip oldukları ve getirdikleriyle, karşılaştıkları kültürün sonucu olarak yeni bir sentez ortaya koymuşlar, mezar taşı gelenek ve gelişim zincirine kendi biçimlendirdikleri bir halka eklemiştir

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015



(Haseki,1976). Mezar geleneğindeki en önemli değişim aşaması “ diğ er alanlarda oldu ğ u gibi Türkler ‘in İslamiyet’i kabulü ile kendini gösterir (Tuncel,1989). Ebetteki Türk plastik sanatı geleneklerinin mezar taşlarında bolca uygulanmış olması, kompozisyon ve motif bakımından mezar taşlarının çeşitlilik göstermesini sağlamıştır. “II Beyazid Haziresindeki mezar taşlarının ve sandukalarının üzerindeki zengin işçilik, adeta Türk motiflerinin sergilendiği açık hava müzesi gibidir. Diğ er taraftan bu taşlar, sosyo-ekonomik, kültürel ve yöresel serpuşlar hakkında da geniş bilgiler içerir. Kitabeler üzerindeki bilgiler değerlendirildiğinde ise, dönemin sağlık koşulları veya salgın hastalıkları hakkında bilgiler edinilebilmektedir” (Erdal, 2004). “Adolf Ebeling, Gartenlaube dergisinin 1882 yıllığında (s.799) *Türk Mezarlıkları* başlıklı yazısında, Türklerin mezarlarına verdikleri önemden bahsederken, *Türk mezarlarının dünya mezarlarına örnek olabileceğini söylemesi*” bu konuda daha fazla söze gerek bırakmamaktadır (Erdal, 1998).

Genel yapısı ile Türk mezar taşları formlarına bakıldığında kadın ve erkek mezar taşlarında büyük farklılıklar görülmektedir. Türk mezar taşı geleneğinde, kadının zarafeti, inceliği ve güzelliği sanat eseri oluşturacak şekilde yansıtılmıştır (Çizim 1). Aslında Osmanlıda kadın, dışlanmış derecesinde sosyal yaşantıdan uzak tutulmuştur.* Ancak “Türk –İslâm ortak kültüründe cemiyet içinde kadımlara da yer verilmesi İslâm sosyal hayatında bir Türk yeniliği idi...”(Kafesoğlu,1985). Bu yeniliğin Türk mezar taşlarına da yansıtılması doğal bir sonuçtur.

Kadınlara ait mezar taşlarındaki kadınsı kıvrımlar, saç süslemeleri, çiçek ve benzeri motifler, erkeklere ait mezar taşlarında etkisini kaybetmektedir (Çizim 2). Ancak bu, erkeklere ait mezar taşlarında süslemenin hiç olmadığı anlamına gelmemektedir. Genelde ayakucu şahidesinde ya da sanduka yüzeylerinde bol miktarda meyve (Resim 2,3), hurma ağacı (Resim 1) ve diğ er bitkisel süslemelere (Çizim 3,4) rastlanmaktadır (Tablo 1). “Hattat, nakkaş ve mermer ustası” (Kuşoğlu,1984; 21) gibi üç sanatkârın koordineli emeği ile oluşan II. Beyazid Cami Haziresi mezar taşları süslemelerini, “üç ana grupta toplayabiliriz; a) Hensesi (geometrik şekiller (Tablo 11), bordürler (Çizim 3,4, Tablo 10), b) Nebatîler (yaprak (Tablo 3), servi, başak, asma (Tablo 1), yemiş (Tablo 1), lale, karanfil, gül (Tablo 3), sümbül, narçiçeği), c) Semboller (kupa (Tablo1,6), tabak, vazo (Tablo 3,4), kâse (Tablo 5), sepet (Tablo 1, 8) vs.)’dir” (Erdal; 2004). Bunların dışında hazirede tuğra (Tablo 7) ve arma (Tablo 9) gibi süslemeler de bulunmaktadır. Bu gruplandırılan süslemelere, yazıyı da eklemek gerekir. Çünkü mezar taşlarında yazı, sadece vesika olarak değil, estetik kaygı olarak da karşımıza çıkmaktadır.

1. Değerlendirme

“Farsça “mîve” (Küçükaşçı,2006) kelimesinin Türkçeye uyarlanmış şekli olan meyve, Osmanlı yaşam kültüründe bir yiyecekte ziyade, sosyo-kültürel bir başa sahiptir. Yaşar Çoruhlu, tasvirlerde meyvelerin “en çok hükümdarlara, beylere ve önemli sayılan kişilere”(Çoruhlu, 2006) sunulduğunu vurgulayarak, meyvenin sosyo-kültürel değerine atıfta bulunmuştur. Diğ er taraftan Çoruhlu; eski topluluklarda ölüm merasimlerinde adak olarak çiçek ve meyvelerin sunulduğunu ifade eder ve bunun bereket, verimlilik, üreme olduğunu ve arzu edilen şeylere kavuşmak için yapıldığını vurgulayarak (Çoruhlu,1998), meyvenin yaşamda olduğu kadar ölümd e de değerli olduğunu belirtmektedir. Yine Çoruhlu aynı makalesinde meyve sunumunun İslamiyet öncesinde Şamanizm’e dayandığını, tasvir açısından ise özellikle Budizm ve Manihaizm’in etkisi olduğunu vurgular. Tarihsel süreçte meyve, değerlidir ve kutsaldır. Çünkü “meyve genel manada ölümsüzlük, bir şeyin özü olan varlık, hakikattir. Geleceğin toplumunu içinde taşıyan bir özdür” (Çoruhlu,1998). Dolayısı ile Anadolu’da meyveler ile ilgili çeşitli inançlar dogması neticesinde meyveler sembolleşmiştir (Özsaymer, 2008).

*Kadınının erkek karşısında eşit muamele görmesi, devlet kademelerinde ve hatta idaresine kadar yükselmesi konusunda daha geniş bilgi için; Bkz. Erdal Kelime, Halide Edip Adıvar ve Eğitim, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2008, s., 104-105.

II. Bâyezid Hazîresindeki meyve motifli mezar taşlarının tarihsel yelpazesine bakıldığında, miladî 1797 yılı ile 1912 yılları arası görülmektedir. Başka bir deyişle meyve motifleri daha çok XVIII. yüzyılın son çeyreği ile XX. yüzyılın ilk çeyreğine ait mezar taşlarında görülmektedir. Bu yıllar, Osmanlı İmparatorluğu'nda "sanat ve kültür açısından yepyeni bir anlayışın egemen olduğu, batılı tarzdaki biçimlerin benimsendiği, "Yenileşme ya da Batılaşma" dönemi olarak adlandırılan yüzyıllardır" (Türkmen, 2006). "Bu yüzyılda minyatürün Türkiye'de etkisi azalmaya başlamış, memleket her alanda batı dünyasına yönelmişti. Favry, Van Mour, Liotard, Hilair, Melling gibi ressamların İstanbul'a gelmeleri belki de bu salgın "Turqueries" modasının bir sonucu idi." (Berk,1972). Aslında Osmanlı, bu yenilikleri çok daha önceleri zaten uygulamıştır. "İmparatorluğun en güçlü padişahlarından biri sayılan Fatih Sultan Mehmet, Matteo de Pasti ve Cosanza de Ferrara gibi sanatçılara madalyonlarını ve İstanbul'a özel olarak çağırdığı Gentile Bellini'ye ünlü portresini yaptırdı." (İskender, 1988). Fatih'in 1479'daki bu tavrı Türk sanatçılarına konu serbestliği ve teknik özgürlüğü de sağlamıştır. Daha sonra Lale devri ile Osmanlı Türkiye'sinde köklü yeniliklere zemin hazırlanmıştır. Bütün bu gelişmelerin "kökü Batıya dayansa bile, bünyesinde milli bir kimlik barındırdığı da bir gerçektir" (Türkmen, 2006).

II. Bâyezid Cami Hazîresinde 300 gömü (mezar) ve 489 yazılı-yazısız şahide bulunurken, bunların 24 tanesinde meyve motifleri süsleme olarak kullanılmıştır (Dört taşta iki farklı meyve işlenmiştir (Tablo 1). Meyve motiflerinin 7 tanesi sanduka üzerine, 17 tanesi de şahide üzerine işlenmiştir. Bayezid Cami Hazîresinde kullanılan meyve motiflerini, kullanım sıklığına göre şöyle sıralayabiliriz: Üzüm (11 taş üzerinde), üzüm ve hurma (3 taş üzerinde), hurma (3 taş üzerinde), hurma ağacı (1 taş üzerinde), incir (1 taş üzerinde). Geri kalan 4 meyve motifinin ise ne olduğu anlaşılammış, tanımı yapılamamıştır. Bu mezar taşlarından 15 tanesi kadınlara, 8 tanesi de erkeklere aittir. Taşlardan bir tanesi de okunamamaktadır. Hazîredeki meyve motifli taşlar, meyvelerin taşlara ilenış sıklığına göre şöyle sıralanabilir:

1.1. Üzüm:

II Bâyezid Cami Hazîresi'nde üzüm, hem kadın, hem de erkek mezar taşlarında en fazla işlenen meyve motifidir (Resim 3,4). Üzüm motiflerinin 5 tanesi kadın, 5 tanesi de erkek mezar taşına işlenmiş, bir tanesinin ise kime ait olduğu okunamamıştır (Tablo 1). Üzüm motifinin bu kadar çok kullanılmış olmasını, Kur'an'da üzüm hakkında yazılanlara bağlayabiliriz. (Bakara: 266; En'am:99; Kehf:32; Yasin:34; Abese:28). Ra'd:4. Ayette: "Arzda birbirine komşu kıt'alar (toprak parçaları), üzüm bağları, ekinler, çatalı ve çatalsız hurmalıklar vardır; bunların hepsi bir su ile sulanır ama ürün(ler)de bunları, birbirinden üstün yapıyoruz. Şüphesiz bunda, aklını kullanan bir kavim için ayetler vardır" (Ra'd:4, Süleyman Ateş) buyurularak, üzüm ve hurmanın diğer yemişlerden üstün, dînen tercihlî olduğu vurgulanmıştır. Üzümün ve hurmanın bereket, bolluk, zenginlik timsali olduğu, İsrâ:91. ayette şöyle vurgulanır: "Yahut senin hurmalardan ve üzümlerden oluşan bir bahçen olmalı, aralarından ırmaklar fişkirtmalısın" (Meali; Süleyman Ateş) buyurulmaktadır. Kur'an-ı Kerîm'de hurma ile üzüm, cennette Takva sahiplerine verilecek bir nimet olarak zikredilir. Üzüm, hem bir meyve, hem temel gıda maddesi; hem katık, hem deva, hem de içecektir. Hristiyanlarda üzümün ayrı bir önemi vardır. Üzüm Hz. İsa'nın kanı, Müslüman mezarlarında ecel şerbeti olarak yorumlanmaktadır (Türkmen, 2006). Çoruhlu da bu yorumun daha uygun olacağını belirterek, Asya, Ortadoğu ve Doğu Avrupa'da yaşayan Türkler için üzümün simgesel anlamının bu olduğunu ileri sürmektedir (Çoruhlu, 1998). Halk edebiyatında, manilerde ve türkülerde üzüm, genellikle dini vurgudan uzaktır. Daha çok sevgili ile âşık arasında bağ kurmakta ya da yaşamın son baharına vurgu yapabilmektedir. "XX. yüzyıl şairi Zârî, bir dörtlüğünde ömrünün son yıllarını hasat edilmiş, bozulmuş bağa benzeter. Böyle bir bağda üzüm kalmayacağı gibi, şairin hayatında da herhangi bir mutluluk, heyecan kalmamıştır" (Erol, 2006).

Varsın sefa sürsün dünyanın sağı

Geçti gelmez daha o gençlik çağı

Ansızın bozuldu ömrümün bağı

Devşidi bir salkım üzüm kalmadı (Kalkan, 1991;51).

Bir Kıbrıs manisinde ise üzüm, sevdalıya tercüman olmaktadır:

Ağ üzümün salkımı,

Giz sen aldın aglumu;

Alacaysan al beni

Gaçırmadan aglumu (Elçin,1990).

Gılgamış Destanında anlatıldığına göre Gılgamış, Autran'nın anlatımıyla, tanrıçaya bir asmanın yanında rastlar; bağ, eski Doğulular tarafından "hayat otuyla" özdeşleştirilir ve Sümerlilerin "yaşam" için kullandıkları işaret bir asma yaprağıdır. (Eliade, 2003). Bu mucize bitki, Ulu Tanrıça'ya adanır. Bu tanrıça başlangıçta "asma ana" ya da "asma tanrıça" olarak adlandırılmıştır. Gılgamış, ölümsüzlüğü bu tanrıçadan ister. Jensen onu Odysseus'daki nympha Kalypso'yla özdeşleştirir. (Eliade, 2003). Kalypso, genç ve güzel bir kız görünümündedir. Peçe takar ve elinde bir üzüm salkımı taşır. Bu üzümle tüm kahramanlara ölümsüzlük dağıtmaktadır. Gal dilinde "hayat suyu" anlamına gelen asma (Eliade, 2003), ölümsüzlük simgesiydi. Dinen tercihli olması ve Anadolu'da hayat bulan efsanelerde ölümsüzlüğün simgesi olması üzümü ayrıcalıklı hale getirmiştir.

1.2. Hurma ve Hurma Ağacı:

Bâyezid Hazîresinde 3 taşta hurma (Tablo 1), 1 taşta hurma ağacı motifi bulunmaktadır (Resim 1). Bu nedenle hurma ve hurma ağacının bir madde altında toplanması uygun görülmüştür. Çünkü dinen tercihli olarak aralarında kayda değer bir fark bulunmamaktadır.

"Türklerin Anadolu öncesi ana yurtlarında hurma yoktu ve Türkler bu meyveyi komşuları olan Suğdaklardan öğrenmiş" (Küçükaşçı, 2006) olmalarına karşın, Türk mezar taşlarında en sık rastlanan motiflerdendir. "Hurma ağacına yüklenen sembolizm Türkler ve Araplar bu bölgeye gelmeden önce oluşan Suriye-Finike sanatıyla bağlantılıdır (Küçükaşçı,2006). Türkler, İslâm'ın da etkisiyle hurma ve ağacını erken dönemden itibaren süsleme motifi olarak özellikle de mezar taşlarında kullanmaya başlamışlardır. Emel Esin, "Selçuklu devrinde ve daha sonra hurma ağacı biçiminde süslemelerin, dinsel mimarîdeki anlamına işaret ederek, bu ağacın ve meyvesinin İslâm kültürü ile toplumdaki etkisine işaret etmektedir (Küçükaşçı,2006).

Cennete özgü meyve ve ağaçlardan sayılan hurmanın faydalarına, Kur'ân'ın Meryem Sûresi'nde (Meryem: 25) dikkat çekilmiştir. Allah, doğum sancısı çekmekte olan Hz. Meryem'e hurma yemesini salık vererek, hurmanın sağlık açısından önemli olduğuna işaret göstermiştir. Hurma İslâm dininin en kutsal meyvelerindendir. O dönemde yeni doğan bebekler Hz. Peygambere getirilir ve Hz. Peygamber bebeği kucağına alarak bebeği getiren kişiden bir hurma isterdi. Hz. Peygamber hurmayı ağzında iyice çiğneyerek ezdikten sonra, tükürüğünü bebeğin ağzına bırakır ve dua ederek bebeği hurma ile bir nevi kutsardı. Hz. Peygamber, bu kısa ayinden sonra da bebeğin adını koyardı. Böylelikle bebeğin daha sağlıklı, uzun ömürlü ve zeki olacağını belirtirdi. Bu kısa ayin bir hadiste şöyle anlatılır: "Hz. Enes (radiyallahu anh) anlatıyor: "Abdullah İbnu Ebi Talha'yı doğduğu zaman Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a götürdüm. Bebek bir bez içerisinde idi. Vardığımızda Resûlullah (aleyhissalâtu uesselâm) devesine katran sürüyordu. "Beraberinde hurma da getirdim mi?" diye sordu. "Evet" dedim ve birkaç tane hurma verdim. Onları ağzında çiğnedi,

sonra çocuğun ağzını açtı. Ağzına tükürüğü püskürttü. Bebek, yalamaya başladı. Bunun üzerine Resûlullah (aleyhissalâtu uesselâm) "Ensar'ın hurma sevgisine bakın (doğar doğmaz başlıyor)" diye latîfe etti ve çocuğu Abdullah diye isimledi" (Buhârî, Cenaîz 42, Akîka I; Müslim, Âdab 22, (2144); Ebu Dâvud, Edeb 69, (4951). Birçok hadiste* hurmada huzurun ve saadetin vesilesi olduğu belirtilirken, onun kaybında rezillik ve rüsvalık olduğuna işaret edilmektedir. Hurma kadar hurma ağacı da kutsiyetin sembolüdür. Ağacın uzun olması ve yapraklarını hiç dökmüyor olması gerçek bir mümin ile özdeşleştirilmekte, iyilikle simgelenmektedir. Bir hadiste şöyle anlatılır: "İbn Ömer (radıyallahu anh) anlatıyor; Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselam) şöyle buyurmuştu: "Mü'min, yaprağını hiç dökmeyen yeşil bir ağaca benzer." Halk falanca ağaç, fişmekânca ağaç diye tahminde bulundular, (fakat isabet ettiremediler). Ben, "Bu, hurma ağacıdır" demek istedim, ancak (yaşım küçük olduğu için) utandım. Sonra Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselam): Bu hurma ağacıdır" diyerek açıkladı." (Buhârî, İlm 4, Edeb 79; Müslim, Sıfâtü'l-Münâfikîn 64, (2811). Yine başka bir hadiste hurma ağacı, sözü hoş, doğru, özü-sözü bir insana benzetilir. İnsanlara hurma ağacı gibi doğru, her zaman bereketli olmaları öğütlenmektedir. Hadis şöyledir: "Enes İbnu Mâlik (radıyallahu anh) anlatıyor: Resûlullah (ahy-hissalâtu vesselam): "Allah'ın hoş bir sözü; kökü sağlam, dalları göğe doğru olan -Rabbinin izniyle her zaman meyve veren- hoş bir ağaca benzeterek nasıl misal verdiğini görmüyor musun?" (İbrahim, 24-25) âyetinde zikredilen ağaç hakkında: "O hurma ağacıdır" buyurdu...(Tirmizî, Tefsir, İbrahim Suresi, (31181). En'am, 99. ayette ise, hurma ağacının her şeyin tohumu olduğu, her meyvenin kökü olduğu, suyun bile hurma ağacı ile gökten getirildiği anlatılmaktadır. Hurma, Kur'an'a göre tüm bitkilerin, suyun ve hayatı olan her şeyin kaynağı olarak anlatılır. Eski Yunan'da hurma ağacı yeni doğanların koruyucusuydu. Leto, Apollon ve Artemis'i bir çayırda çöküp kutsal bir hurma ağacına tutunarak doğurmuştur (Eliade, 2003;303). Bir yaşam ve şifa kaynağı olan hurma ağacının yanında doğan çocuk kısmeti bol hayat yaşar. Hastalıklardan, kötü ruhlardan ve kazalardan uzak kalır. Halk edebiyatında ve Anadolu manilerinde hurma, kutsiyetinin ötesinde uzaklığı işaret etmektedir. Bir İştîp (Makedonya) manisinde hurma şu dizelerle anlatılır:

Bağdad'da hurma misen?

Gergefde sırma misen?

Ben burada aha giderem

Sen orda duymaz misen (Elçin, 1990).

Halk şiirinde diğer meyvelere nazaran hurma sık kullanılmaz. "Sevgilinin dudağı "tat" ilgisi dolayısıyla hurmaya benzetilir" (Erol, 2006;149). Yakın bir benzetmeyle Bülent Yorulmaz; hurmanın tadı, rengi ve iriliğiyle sevgilinin kahverengi veya elâ gözlerine benzetildiğini söylemektedir (Yorulmaz, 2006;161).

Hurma leblerinden akıttın balı

Hasta dile gerek sulu şeftali

Yeni meyve vermiş turunç misali

Gerdan arasında seyranımız var. Şem'i (Gençosman 1972) (Erol, 2006).

* Canan, brahim, *Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte*, I-XXIV, Ankara: Akçağ Yayınevi. Hurma meyvesinin geçtiği ayetler için bkz. Bakara 2/266; Nisa 4/49; En'am 6/99, 141; Ra'd 13/4; Nahl 16/11, 67; İsrâ 17/91; Kehf 18/32; Meryem 19/23, 25; Tâhâ 20/71; Müminun 23/19; Şuara 26/148; Yâsin 36/34, 39; Kâf 50/10; Kamer 54/20; Rahman 55/11, 68; Haşr 59/5; Hâkka 69/7, Abese 80/29.

1.3. İncir:

Bâyezid Hazîresi'nde incir motifi sadece bir taş üzerinde görülmektedir (Tablo 1, Resim 5). Tüm dinlerde ve kültürlerde incir saygı duyulan bir meyve olarak anlatılmıştır. Örneğin incir, eski Yunan ve Mısır Uygarlıklarında verimlilik sembolü olarak kabul edilmektedir. Hatta eski Yunanlılarda incir yaprakları "onur verici bir hediye" olarak kabul ediliyordu. "Olimpiyatlarda kazanan atletlere yemeleri için incir meyvesi verilmesi ve başlarına incir yaprağından örülmüş taç giydirilmesi" bunun en belirgin göstergesidir (www.taris.com.tr, 2010). Günümüzde de incir ağacı aşırı doğurganlık anlamına gelmektedir. "Bolluk ve bereket simgesi olan ve çocuk edinebilmek için mutlaka yenilmesi gereken incirin ağacı bazı bölgelerde kutsal kabul edilerek koruma altına alınmış, halk bunun meyvesini yemek için türlü zahmetlere girmiştir" (Burhan Oğuz, Küçükaşçı, 2006).

Yunan mitolojisinde incir meyvesine "daha soylu ve daha medenî bir hayatın başlangıcı" gözüyle bakıldığından söz edilmektedir. Efsaneye göre tanrıça Demeter, kendisini konuk severlikle ağırlayan Phytalos'a hemen oracıkta yarattığı bir incir ağacını armağan etmiştir (www.taris.com.tr, 2010). Diğer taraftan incirin, Hz. İsa tarafından lanetlenmiş bir meyve olduğunu, İncil'in Matta 21:18-19 ve Markos 11: 12-13. Ayetlerden öğreniyoruz. Acıktığı için uzakta gördüğü incir ağacına giden Hz. İsa, ağaçta hiç incir bulamayınca: "Artık senden hiç kimse bir daha meyve yemesin!" diyerek onu lanetlemiştir. İncir ağacı hakkında sadece Yunan mitolojisi değil, Roma mitolojisi de örnekler sunmaktadır. Roma'nın efsanevî kurucuları Remus ve Romulus'un, "meyveleri yerlere kadar sarkan incir ağacı altında dişi kurt tarafından emzirildiği" söylenmektedir (www.taris.com.tr, 2010).

İncir ağacı, büyük kültür ve dinlerin tümünde bir sembol olarak kullanılmıştır. İncirden sıkça söz eden eski ahit, incirden esinlenmiş imge ve benzetmelerle doludur. Bâyezid Hazîresindeki incir motifli mezar taşı Hamide Kadına aittir (Tablo 1). Merhume, hazinedar İbrahim Ağa'nın annesidir. Dinin Türk toplumunda çok büyük etkisi vardır. Dinen caiz olan her şey imgesel ya da olgusal anlamda Türk ailelerinin yaşamına girmiştir. Çünkü Kuran'da Hz. Muhammed'in "eğer seçme hakkı olsa cennete götüreceği ağacın incir ağacı olacağı" belirtilmektedir. Tîn Sûresi:1-4. ayetlerde ise: "Tîn'e ve Zeytûn'a andolsun, Sina Dağına andolsun, ve bu güvenli Şehre andolsun ki, biz insanı en güzel biçimde yarattık" (Tîn:1-4; Süleyman Ateş) buyurarak, üzerine yemin edebilecek kadar kutsiyetinin olduğu vurgulanmaktadır.

2. Tanımı Yapılamayan Yemişler:

Bâyezid Cami Hazîresi'nde meyve motifli taşlardan bazıları değerlendirmeye alınmamıştır (Tablo 1). Çünkü bu taşların üzerindeki meyvelerin ne olduğu konusunda sağlam bir fikir edinilememiştir. Hazîrede, es-seyyid Mehmet Selim Efendi'nin kerimesi Şerife Akile Hanım'ın 45 (a) pafta numaralı şahidesi (Resim 6), Silahşör-i Hassaden Bahçet Bey'in halulesi Zerefşan Hanım'ın 89 pafta numaralı şahidesi (Resim 7), Kandiye Valisi Devletlü Reşit Mustafa Paşa'nın valide-i Lebibe Hanım'ın 102 pafta numaralı sandukası (Resim 8,9) ile Halil Ağa'nın Validesi Habibe Hanım'ın 164 numaralı şahidesi (Resim 10) üzerindeki meyve motiflerinin tanımı yapılamamıştır. Bu taşlara işlenmiş olan meyveler, bizim bugün bilmediğimiz, görmediğimiz dolayısıyla tanıyamadığımız ve o döneme ait meyveler olabilir. Bazı meyvelere göz aşinalığımız olsa dahi, kesin adı konamamaktadır.

Sonuç

Mitolojilerde bitkilere ve onun mitsel güçlerine sık yer verilmektedir. "Hayat Çeşmesi" mitinde olduğu gibi, mucizevî meyveler ve otlarla ilgili kavramlar vardır; otlardan kimileri gençleştirir kimileri uzun bir ömür bahşeder, kimileri de ölümsüzlük verir. (Eliade, 2003). Dinle yakından ilgili Osmanlı Türkleri de birçok meyve ve bitkilerin dinen tercihli ve ilahi gücüne

inanmış ve onlardan manevi güç almak istemiştir. Bu simgesel de olsa, süsleme sanatında kendini göstermiştir. Bununla birlikte bazı bitki ve meyvelerde tam tersi bir inanışla lanetlenmiş ve uğursuz sayılmış ve hatta yasaklanmıştır. Aslında bu yasaklanan meyvenin ne olduğu konusunda açık bilgi yoktur. Ancak Kur'an'da ve Tevrat'ta bunla ilgili ipuçları vardır¹.

Bitki ve meyveler tarih boyunca her dinde adı geçmiş, her kültürden insanın yaşamına girmiş ve etkilemiştir. Kültürel ve sosyal yaşantılarında bitki ve meyveler, insanın hayatlarından bir şeyleri sembolize etmiş ve etmektedir. Bu doğrultuda bakıldığında bitki-atmosfer-bereket figürlerinin canlılığına, yoğunluğuna ve dramatikliğine yönelik hayli anlamlıdır. Çünkü “ağaçlar, bitkiler, sürekli yenilenme halindeki evreni temsil eder; evrenin merkezinde, edebi hayat ya da bilgi ağacı hangisi olursa olsun her zaman bir ağaç vardır” (Eliade, 2003). Bu ağaçlar cennettir ve cennet ağaçlarıdır. Servi, sedir, incir zeytin, asma, hurma, palmye, kayın, nar, vb ağaçları, toplumlarda hayat ağacının sembolüdür. Babillilerin de göğün doğu girişine iki ağaç; Hakikat ve Hayat Ağaçlarını dikmelerin altında bilgelik ve sonsuzluk istekleri yatmaktadır.

Bazı meyvelerin özü ve biçimi, dinsel değer kazanmasına yani seçilmiş olmasına neden olmuştur. Kur'an'ın, İncil ve Tevrat'ın bazı ayetlerinde bu seçilmiş meyvelere açıkça yer verilmektedir. Zaten mezar taşlarında konu edilen meyvelerin çok büyük kısmı bu ayrıcalıklı meyvelerdir. Ama bu İslâm dininde kutsallık sezgisiyle bir olarak kabul edilen doğa ve simge saptamasının ötesine gitmez. Yani bir meyve ya da başka bitki tapımı yoktur. Yine de bu kutsallık, seçilmişlik özelliği o meyveye din sayesinde kazandırılmaktadır. Türk mezar geleneğindeki gösterişli işlemler, anıtsal lahitler ve uzun servi ağaçlı yemyeşil kabristanlık ve nihayetinde “meyve motifli mezar taşları” bu seçilmişliğin verdiği ayrıcalıklardan başka bir şey değildir.

KAYNAKÇA

- AYDAR, Hidayet (2006). *Âdem'in Meyvesi*, İstanbul: Meyve Kitabı, Kitabevi Yayınları, Editörler: Emine Gürsoy Naskali, Dilek Herkmen.
- BERK, Nurullah (1972). *İstanbul Resim ve Heykel Müzesi*, İstanbul: Abaofset Basım Evi, Sanat Kitapları Serisi 1.
- CANAN, İbrahim (?). *Hadis Ansiklopedisi, Kütüb-i Sitte, I-XXIV*, İstanbul: Akçağ Yayınevi.
- ÇORUHLU, Yaşar (2006). *Tanrıya Sunulan Meyve*, İstanbul: Meyve Kitabı, Kitabevi Yayınları, Editörler: Emine Gürsoy Naskali, Dilek Herkmen.
- ÇORUHLU, Yaşar (1998). *Eyüp ve Çevresindeki Mezar Taşlarında Görülen Kâse İçinde Meyve Tasvirlerinin Sembolizmi*, İstanbul: Tarihi Kültürü ve Sanatıyla Eyupsultan Sempozyumu II.
- DÖNMEZ, İbrahim Hakan, Birol Demircan (2013). “Bir Kültürel Bellek Taşıyıcı Olarak Mezar Taşlarını Okumak”, *TURKISH STUDIES-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 8/12, Fal 2013, www.turkishstudies.net, DOI Number: 10.7827/TurkishStudies.5852, p. 415-426.

¹ Tevrat'ın (Kitab-ı Mukaddes) verdiği bilgilere göre Âdem ve eşi Havva, bu ağacın meyvesinden yiyince gözleri açılmış ve çıplak olduklarını anlamışlardır. Bunun üzerine incir ağacının yapraklarıyla ayıp yerlerini kapatmışlardır. Talmud'da ise bu ağacın asma olduğu belirtilmektedir. Yahudi din adamlarının bu yorumlara göre bu meyve, incir, üzüm, kavun veya buğdaydan biridir. Bazı eserlerde bu meyvenin elma olduğu da yazılmaktadır. Bir rivayete göre Hz. Ebubekir (v.12/663), Hz. Peygamber'e bu ağacın ne olduğunu sormuş, o da “Mübarek başak ağacıdır” demiştir. Yine Kur'an'daki bazı ayetlere göre bu ağacın yaş üzüm veya incir olduğundan da bahsedilmektedir. (Bknz; Haydar, Hidayet, *Âdem'in Meyvesi*, İstanbul: Meyve Kitabı, Editör, Emine Gürsoy Naskali, Dilek Herkmen, Kitabevi yayınları, s.,83, 2006).

- ELÇİN, Şükrü (1990). *Türkiye Türkçesinde Mâniler*, Ankara: Türk Kültür Araştırma Enstitüsü Yayınları, seri IV.
- ELİADE, Mircea (2003). *Dinler Tarihine Giriş*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- ERDAL, Gültekin (1998). *Sultan II. Bâyezid Camii Hazîresindeki Mezar Taşlarının Sanatsal İncelemesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Danışman Prof.Dr. Zeki Kuşoğlu), İstanbul: M.Ü. Sos. Bil. Enst. Resim-İş Grafik Eğitimi Sanat Dalı.
- ERDAL, Gültekin (2004). “II. Bâyezid Haziresinde Sandukalı Mezar Taşları”, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, Erdem Dergisi Cilt 14, S.41.
- ERDAL, Kelime (2008). Halide Edib Adıvar ve Eğitim, Bursa: Ezgi Kitabevi.
- EROL, Mehmet (2006). *Elma Yanaklı Kiraz Dudaklı*, İstanbul: Meyve Kitabı, Kitabevi Yayınları, Editörler:Emine Gürsoy Naskali, Dilek Herkmen.
- HASEKİ, Metin (1976). *Plastik Açından Türk Mezar Taşları*, İstanbul: İDGSA Yayınları.
- İNCİL (1995). İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları. 2. Basım.
- İSKENDER, Kemal (1988). *Türk Resminin Dünü Bugünü*, İstanbul: Gergedan.
- KAFESOĞLU, İbrahim (1985). *Türk İslâm Sentezi*, İstanbul: Aydınlar Ocağı Yayını, Özal Matbaası.
- KALKAN, Emir (1991). *XX. Yüzyıl Türk Halk Şiirleri Antolojisi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- KUŞOĞLU, Zeki (1984). *Mezar Taşlarında Huve'l-Bâki*, İstanbul: Renkler Matbaacılık.
- KÜÇÜKAŞÇI, Mustafa S. (2006). *Orta Çağda Meyve Sembolizmi*, İstanbul: Meyve Kitabı, Kitabevi Yayınları, Editörler: Emine Gürsoy Naskali, Dilek Herkmen.
- OĞUZ, Burhan (2002). *Türkiye Halkının Kültür Kökenleri I,II*. İstanbul: Anadolu Aydınlanma Vakfı Yayınları.
- ÖZSAYİNER, Zübeyde Cihan (2008). “Hat sanatında Meyve İstifli Hatlar”, *TURKISH STUDIES-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*,ISSN: 1308-2140, Volume 3/5, Fal, 2008, www.turkishstudies.net, DOI Number : 10.7827/TurkishStudies.411, p. 87-109.
- Tariş resmî internet sayfası. <http://www.taris.com.tr>
- TUNCEL, Gül (1989). *Batı Anadolu Bölgesinde Cami Tasvirli Mezar Taşları*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, Mas Matbaacılık.
- TÜRKAN, Hüseyin Kürşat (2012). “İskenderun Mezar Taşı Sözlerine Bir İnceleme”, *TURKISH STUDIES-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*,ISSN: 1308-2140, Volume 7/4, Fal, 2012, www.turkishstudies.net, DOI Number: 10.7827/TurkishStudies.4154, p. 3025-3044.
- TÜRKMEN, Nalan (2006). *Anadolu Konut Mimarisinde Meyve Motifleri*, İstanbul: Meyve Kitabı, Kitabevi Yayınları, Editörler: Emine Gürsoy Naskali, Dilek Herkmen.
- YORULMAZ, Bülent (2006). *Kıbrıs Türk Mânilerinde Meyve Duygusalılığı*, İstanbul: Meyve Kitabı, Kitabevi Yayınları, Editörler: Emine Gürsoy Naskali, Dilek Herkmen.

SULTAN II. BAYEZİD CAMİ HAZİRESİ MEYVE MOTİFLİ MEZAR TAŞLARI TABLOSU MEYVE MOTİFLİ TAŞLAR (Tablo 1)					
SIRA	PAFTA	KİME AİT OLDUĞU	TARİH	CİNSİ	MOTİF
1	26	Arif Efendi	H.1251 / M.1835	Sanduka	Kupa içinde hurma
					Kupa içinde üzüm
2	33	Fatma Asime Hanım	H.1229 / M.1813	Şahide	Kupa içinde üzüm
3	34	Salih Paşa	H.1249 / M.1833	Sandukalı Şahide	Kâse içinde üzüm
					Kâse içinde hurma
4	45 (a)	Şerife Akile Hanım	H.1223 / M.1808	Şahide	Kâse içinde tanımlanamayan meyve
5	62	Ziba Hanım	H.1227 / M.1812	Şahide	Kâse içinde üzüm
6	85	Dilşikar Hatun	H.1221 / M.1806	Şahide	Kâse içinde üzüm
7	88	Nihâlnâz Usta	H.1219 / M.1804	Şahide	Salkımlı üzüm
8	89	Zerefşan Hanım	H.1220 / M.1805	Şahide	Kâse içinde tanımlanamayan meyve
9	102	Lebibe Hanım	H.1229 / M.1813	Sandukalı şahide	Kâse içinde tanımlanamayan meyve
10	156	İbrahim Molla Bey	H.1212 / M.1797	Sanduka	Salkımlı üzüm
11	164	Habibe Hanım	H.1331 / M.1912	Şahide	Kâse içinde tanımlanamayan meyve
12	166	Nakdi Usta	H.1227 / M.1812	Şahide	Kupa içinde üzüm
13	188	Mehmet Reşit Bey	H.1224 / M.1809	Sanduka	Örme sepet içinde üzüm
14	223	Emine Hatun	H.1237 / M.1821	Şahide	Kupa içinde üzüm
					Ayakucu şahidesinde üzümlü asma
15	231	Ümmü Gülsüm Hatun	H.1221 / M.1806	Şahide	Kâse içinde üzüm
					Kâse içinde hurma
16	249	Ayşe Hatun	H.1227 M.1812	Şahide	Kâse içinde üzüm
					Kâse içinde hurma
17	250	Emine Kadın	H.1233 / M.1817	Şahide	Kâse içinde hurma
18	259	Hamide Kadın	H.1238 / M.1822	Şahide	Kâse içinde incir
19	263	Okunamıyor	Okunamıyor	Şahide	Kâse içinde üzüm
20	289	Naile Kadın	H.1233 / M.1817	Şahide	Kâse içinde üzüm

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015



AĞAÇ MOTİFLİ TAŞLAR (Tablo 2)					
1	50	Mehmet Kâmil	H.1246 / M.1830	Sanduka ayakucu şahidesi	Hurma ağacı
2	99	Hüseyin Efendi	H.1267 / M.1850	Ayakucu şahidesi	Tanımlanamayan Yemişli ağaç motifi
3	242	Şehme Hanım Efendi	H.1212 / M.1797	Şahide	Ağaç motifi
ÇİÇEK MOTİFLİ TAŞLAR (Tablo 3)					
1	31	Emine Hanım	H.1239 / M.1823	Şahide	Gül motifleri
2	38	Aşkî Kemal Hanım	H.1227 / M. 1860	Şahide	Gül motifleri
3	40	Züleyha Hanım	H.122 / M. 1826	Şahide	Gül motifleri
4	54	Zülfaya Hanım	H.1270 / M. 1853	Şahide	Gül motifleri
5	58	İsmail Efendi	H.1235 / M.1819	Şahide	Papatya motifi
6	59	Selma Behiye Hanım	H.1227 / M. 1812	Şahide	Vazo içinde uzun yapraklı çiçek
7	62	Ziba Hanım	H.1227 / M.1812	Şahide	Vazo içinde çiçek
8	65	Fatma Nuriye Hanım	H.1280 M.1863	Şahide	Papatya motifi
9	66	Hatice Molla	H.1331 / M.1912	Şahide	Papatya motifi
10	69	Okunamıyor	H.1223 / M.1808	Şahide	Çiçekli vazo
11	70	Derviş Hanım	H.1222 / M.1807	Şahide	Papatya motifi
12	77	Hatice Hanım	H.1227 / M.1812	Şahide	Papatya motifi
13	83	Tuba Kalfa	H.1251 / M.1835	Şahide	Uzun yapraklı ve çiçekli vazo
14	85	Dilşikar Hatun	H.1221 / M.1806	Şahide	Çiçekli vazo ve bordür
15	90	Emine Münire Hanım	H.1241 / M.1825	Şahide	Papatya süslemeli gerdan
16	93	Nernâk Hanım	Kırık-Okunamıyor	Ayakucu şahidesi	Gül ağacı
17	100	Fatıma Kalfa	H.1222 / M.1807	Şahide	Gül motifleri
18	103	Azize Hanım	H.1264 / M.1847	Şahide	Gül motifi
19	109	Şehri İbrahim Binti Saliha	H.1221 / M.1806	Şahide	Gonca gül motifi
20	140	Şerife Hatice Hanım	H.1252 / M.1836	Şahide	Gül motifi
21	148	Safiye Hanım	H.1270 / M.1853	Şahide	Gül motifi
22	177	Hatice Hanım	H.1267 / M. 1850	Şahide	Gül motifleri
23	181	Şerife Hamide Hatun	H.1274 / M.1857	Ayakucu şahidesi	Gül ağacı motifi
24	266	Okunamıyor	Okunamıyor	Şahide	Gül motifleri
25	285	Şerife Fatma Hanım	H.1272 / M.1855	Şahide	Gül motifleri

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015



VAZO MOTİFLİ TAŞLAR (Tablo 4)					
1	59	Selma Bahiye Hanım	H. 1227 / M. 1812	Şahide	Vazo Motifi
2	62	Ziba Hanım	H.1227 / M.1812	Şahide	Vazo Motifi
3	69	Okunamıyor	H.1223 / M.1808	Şahide	Vazo Motifi
4	80	Şerife Nefise Hanım	H.1255 / M. 1839	Şahide	Vazo Motifi
5	83	Tuba Kalfa	H.1251 / M.1835	Şahide	Vazo Motifi
6	85	Dilşikar Hatun	H.1221 / M.1806	Şahide	Vazo Motifi
7	127	Zeynep Hanım	H.1260 / M.1844	Şahide	Vazo Motifi
8	133	Zahide Hanım	H.1234 / M.1818	Sandukalı şahide	Vazo Motifi
9	143	Mahbûbe Kadın	H.1228 / M.1813	Şahide	Vazo Motifi
10	145	Okunamıyor	H.1224 / M. 1809	Şahide	Vazo Motifi
11	146	Kemal Hanım	H.1229 / M. 1813	Şahide	Vazo Motifi
12	50	Ayişe Sıddıka Hanım	H.1264 / M.1847	Şahide	Vazo Motifi
13	160	Fatıma Hanım	H.1249 / M.1833	Şahide	Vazo Motifi
14	161	Aişe Usta	H.1255 / M. 1839	Şahide	Vazo Motifi
15	220	Mehtap Hatun	H.1227 / M.1812	Şahide	Vazo Motifi
16	231	Ümmü Gülsüm Hatun	H.1221 / M.1806	Şahide	Vazo Motifi
17	232	Saide Hanım	H.1258 / M.1842	Şahide	Vazo Motifi
18	249	Ayişe Hatun	H.1227 M.1812	Şahide	Vazo Motifi
KÂSE MOTİFLİ TAŞLAR (Tablo 5)					
1	34	Salih Paşa	H.1249 / M. 1833	Sanduka	Kâse Motifi
2	45	Şerife Akile Hanım	H.1223 / M. 1808	Şahide	Kâse Motifi
3	85	Dilşikar Hatun	H.1221 / M. 1806	Şahide	Kâse Motifi
4	156	İbrahim Molla Bey	H.1212 / M.1797	Sanduka	Kâse Motifi
5	66	Nakdi Usta	H.1227 / M.1812	Şahide	Kâse Motifi
6	223	Emine Hatun	H.1237 / M.1821	Şahide	Kâse Motifi
7	250	Emine Kadın	H.1233 / M.1817	Şahide	Kâse Motifi
8	259	Hamide Kadın	H.1238 / M.1822	Şahide	Kâse Motifi
9	263	Okunamıyor	Okunamıyor	Şahide	Kâse Motifi
10	289	Nadide Kadın	H.1233 / M.1817	Şahide	Kâse Motifi

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015



KUPA MOTİFLİ TAŞLAR (Tablo 6)					
1	33	Fatma Asime Hanım	H.1229 / M.1813	Şahide ve sanduka	Kupa içinde meyve
2	164	Habibe Hanım	H.1331 / M.1912	Şahide	Kupa içinde meyve
3	166	Nakdi Usta	H.1227 / M.1812	Şahide	Kupa içinde üzüm
4	232	Saide Hanım	H.1258 / M.1842	Şahide	Kupa içinde enginar
TUĞRA SÜSLEMELİ TAŞLAR (Tablo 7)					
1	93	Nernâk Hanım	Kırık-Okunamıyor	Şahide	Tuğra: Şefaati Liehli'l-Kebaira Mim Ümmeti El-Gafur
2	271	Hacı Mustafa	H.1227 / M.1812	Şahide	Tuğra: okunamıyor
ÖRME SEPET SÜSLEMELİ TAŞLAR (Tablo 8)					
1	188	Mehmet Reşit Bey	H.1224 / M.1809	Sanduka	Örme sepet içinde üzüm
ARMA SÜLEMELİ TAŞLAR (Tablo 9)					
1	219	Selami Paşa asker doktor	Tarih yazılmamış	Sandukalı şahide	
SANDUKA AĞZI VE ŞAHİDE KENARI BİTKİSEL SÜSLEMELİ TAŞLARDAN BAZILARI (Tablo 10)					
1	70	Derviş Hanım	H.1222 / M.1807	Şahide	Şahide kenarı bitkisel friz
2	156	İbrahim Molla Bey	H.1212 / M.1797	Sanduka	Sanduka ağzı bitkisel friz
3	165	Yusuf Efendi	H.1207 / M.1792	Sanduka	Sanduka ağzı bitkisel friz
4	166	Nakdi Usta	H.1227 / M.1812	Şahide	Şahide kenarı bitkisel friz
5	167	Fatma Kadın	H.1280 / M.1863	Şahide	Şahide kenarı bitkisel friz
6	172	Osman Efendi	H.1203 / M.1788	Sanduka	Sanduka ağzı bitkisel friz
7	194	Fatma Hanım	H.1312 / M.1894	Sanduka	Sanduka ağzı bitkisel friz
8	205	İbrahim Bey	H.1210 / M.1795	Sanduka	Sanduka ağzı bitkisel friz

Resimler:



Resim 1. Hurma Ağacı. Ayakucu şahidesi Pafta 10 (Bkz. Tablo 1)



Resim 2. Kupa içinde hurma motifli sanduka. Pafta 26 (Detay) (Bkz. Tablo 1)



Resim 3. Kupa içinde hurma ve üzüm motifli sanduka Pafta 34 (Bkz. Tablo 1)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015





Resim 4. Kupa içinde üzüm motifli Kadın Şahidesi Pafta 223 (Bkz. Tablo 1)



Resim 5. İncir Motifli Şahide. Pafta 259 (Bkz. Tablo 1)



Resim 6. Pafta 45 (a). Şerife Akile Hanım'ın Şahidesi H.1223 / M.1808



Resim 7. Pafta 89. Zerefşan Hanım. H.1220 / M.1805



Resim 8. Pafta 102. Lebibe Hanım'ın sandukası H.1229 / M.1813



Resim 9. Pafta 102. Lebibe Hanım'ın sandukası H.1229 / M.1813



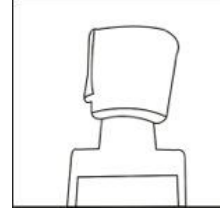
Resim 10. Pafta 164. Habibe Hanım'ın şahidesi. H.1331 / M. 1912

Turkish Studies

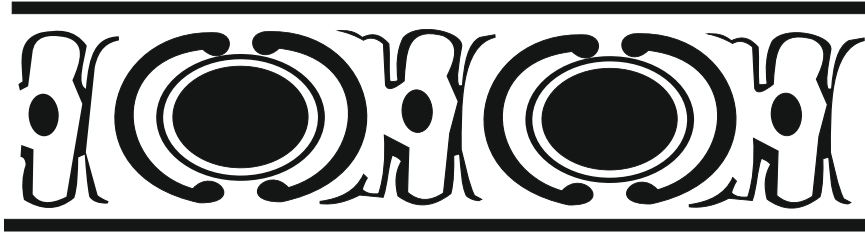
International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015

Çizimler:

Çizim 1. Kadın Şahidesi



Çizim 2. Erkek Şahidesi



Çizim 3. "Hendesi Bordür" Sanduka Ağzı Süsleme



Çizim 4. Sanduka Ağzı Frizi. Lale Motifli Bitkisel Süsleme

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

ERDAL, G., İstanbul II. Bâyezid Camii Haziresi Mezar Taşlarında Meyve Motifleri (Batı Etkisi, Dini Hoşgörü, Kutsallık ve Değişim), *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/2 Winter 2015, p. 351-..., ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7940>, ANKARA-TURKEY